

14 دسمبر 2021

داکتر سید عبدالله کاظم

قانون اساسی 1343 سومین قانون اساسی کشور است، نه چهارمین

دانشمند گرامی جناب فضل الرحمن فضل سفیر کبیر اسبق افغانستان در مصریگانه سفیری بوده است که در دوران خدمت خود در آن سفارت آرشیف اوراق آن سفارت را از روز تأسیس مورد بررسی دقیق قرار داده و معلومات بسیار دلچسپ از کارکرده های سفرای افغانستان در آن کشور به رشته تحریر درآورده است که به سلسله در این پورتال در حال نشر میباشد. باقدردانی از این خدمت فرهنگی و دیپلماتیک جناب ایشان خواستم به یک موضوع مهم که در بخش شانزدهم سلسله "سفیران افغانستان در مصر" که دیروز مورخ 13 دسمبر 2021 در این پورتال به نشر رسیده است، اشاره کنم که :

ضمن بررسی کارکردهای مرحوم سیدشمس الدین خان مجروح (ششمین سفیر کبیر افغانستان در مصر) تذکر رفته که موصوف در دوران صدارت مرحوم داکتر محمد یوسف به حیث وزیر عدلیه و رئیس کمیته تسوید قانون اساسی 1343 (1964م) ایفای وظیفه کرده بودند، به تاسی از نقل قول محترم آقای سرور دانش معاون دوم ریاست جمهوری قبلی نوشته اند که قانون اساسی مذکور چهارمین قانون اساسی کشور میباشد که پس از تصویب لویه جرگه و توشیح اعلیحضرت محمدظاهر شاه پادشاه اسبق کشور بتاريخ 9 میزان 1343 نافذ گردید. در این ارتباط باید عرض کنم که قانون اساسی مذکور سومین قانون اساسی کشور است، نه چهارمین.

اولین قانون اساسی افغانستان زیر نام "نظامنامه اساسی دولت علیه افغانستان" بتاريخ دوشنبه 7 برج حوت سال 1301ش (9 رجب 1341ق - 25 فیروزی 1923م) در لویه جرگه منعقد شهر جلال آباد به اشتراک 872 نفر مشتمل بر اعضای حکومت، تعدادی از نمایندگان کابل و ولایت مشرقی در 73 ماده به تصویب رسید که در پایان متن متن چاپی آن چنین آمده است: «مواد این نظامنامه اساسی که به اتفاق آرای وزرای دولت و تمامی وکلای ملت در مجلس لوی جرگه سمت مشرقی برای اساس دولت علیه افغانستان تصویب یافته و هشتصد و هفتاد و دو نفر اعیان مجلس مذکور در موفقیت آن مهر و امضاء کرده اند، منظور است. ادخال آنرا در جمله نظامات دولت تصمیم و تعمیم احکام موادش را امر و اراده میکنیم (مهرامیر امان الله غازی)

متن دری نظامنامه اساسی دولت علیه افغانستان یکماه بعد بتاريخ 8 حمل 1302 در مطبعه دائره تحریرات مجلس وزراء به تعداد 2500 نسخه و همچنان متن پشتوی آن بتاريخ 19 حمل 1302 در همان مطبعه و به همان تعداد به نشر رسیده است. (هر دو متن اصلی آنرا در آرشیف شخصی خود دارم)

این که استاد وکیلی پوپلزائی در ارتباط به تصویب نظامنامه می نویسد: «در این وقت گفته شد که لویه جرگه نظامنامه اساسی را تصویب مینماید و اما انفاذ آنرا حکم نمیدهد، زیرا که هنوز قبل از وقت و بعضی مواد باز هم غور و دقت بیشتر را ایجاب مینماید و بالاخره آنچه را که لویه جرگه بطور عموم قبول نمود، به تصویب رسید ..»، در حالیکه در متن دری و پشتوی نظامنامه فوق به وضاحت ذکر شده که: « ادخال آنرا در جمله نظامات دولت تصمیم و تعمیم احکام موادش را امر و اراده میکنیم

(مهرامیر امان الله غازی). این عبارت معنی توشیح و انفاذ قانون اساسی فوق را از طرف پادشاه به وضاحت بیان میکند. جای شک نیست که وکلای لویه جرگه در بعضی موضوعات مندرج نظامنامه به تفاهم کامل نرسیده بودند و اما توشیح نظامنامه توسط اعلیحضرت معنی انفاذ آنرا میدهد، به استثنای مسائل متنازع فیه که یادداشت گردید و گفته شد که در لویه جرگه بعدی باید روی آنها بیشتر صحبت شود.

دومین لویه جرگه عصرامانی بروز 20 سرطان 1303 ش (24 جولای 1924 م) در پغمان با عضویت 1054 نفر در حضور پادشاه و هیئت وزراء دائر گردید و تا روز 9 اسد دوام کرد که برای اولین بار رویداد آن بطور مکمل به قید قلم آورده شد و بعد از ختم جرگه به شکل یک کتاب قطور تحت عنوان "رویداد لویه جرگه دارلسلطنه 1303" در یک هزار نسخه به شکل سنگی در مطبعه وزارت حربیه چاپ گردید. این کتاب یگانه سند مهم تاریخی از جریان مکمل مباحثات آن جرگه بشمار میرود و هیچگاه قبل و بعد از آن در هیچ دوره دیگر چنین کاری صورت نگرفت. در این لویه جرگه بار دیگر بعضی مواد نظامنامه اساسی فوق الذکر حسب درخواست وکلای لویه جرگه مطرح بحث گردید و در نتیجه بعضی کلمات و فقرات آن مورد تعدیل قرار گرفت که همه تعدیلات و اضافات در کتاب "رویدادهای لویه جرگه 1303 دارلسلطنه" ذکر گردیده است. تعدیلات مذکور به هیچ وجه معنی گویا قانون اساسی جدید را نمیدهد، بلکه تعدیلات و اضافات در چهارچوب همان نظامنامه 1301 و مصوبات آن صورت گرفت.

در زمان سقاوی افغانستان فاقد قانون اساسی بود و اما وقتی اعلیحضرت محمد نادر شاه بتاريخ 23 میزان 1308 ش (15 اکتوبر 1929) به سلطنت رسید، نخست با صدور یک فرمان 11 فقره ای خط مشی حکومت خود را اعلان کرد که متن آن سه سال بعد از اعلام آن بار اول در سالنامه کابل سال 1311 - صفحه 2 تا 4 به نشر رسید. برطبق فقره نهم این فرمان حکومت تحت صدارت سردار محمد هاشم خان فوری تشکیل شد و سپس بتاريخ 18 سنبله 1309 (9 سپتمبر 1930) لویه جرگه با اشتراک 525 نفر (از جمله 299 نفر نمایندگان مردم و باقی مامورین دولت) دائر گردید که ده روز ادامه یافت و در پنج موضوع ذیل تصمیم اتخاذ گردید:

1 - تصویب لایحه شورای ملی؛ 2 - تصویب راجع به وکلای مجالس مشوره ولایات، 3 - تصویب راجع به نشان ها و القاب رسمی؛ 4 - تصویب راجع به رنگ بیرق؛ 5 - تصویب درباره استرداد دارائی های امان الله خان به حکومت و رد خواهشات وی.

در همین لویه جرگه بعد تصویب لایحه شورای ملی تصمیم گرفته شد که برای تشکیل شورای ملی به تعداد 110 نفر از اعضای لویه جرگه به حیث اعضای اولین شورای ملی انتخاب گردند و این شورا بتاريخ 14 سرطان 1310 (5 جولای 1931) با بیانیه اعلیحضرت محمد نادر شاه افتتاح و پس از افتتاح وظیفه یافت تا مسوده قانون اساسی جدید را تدوین نماید. در ماه میزان مجلس اعیان با عضویت 27 نفر شخصیت های انتصابی از طرف شاه به میان آمد. شورا در اولین اجلاس خود موضوع مسوده قانون اساسی را تحت عنوان "اصول اساسی دولت علیه افغانستان" که قبلاً حکومت آنرا تهیه کرده بود، بدون مشکل و تعدیل به اتفاق آراء تأیید و تصویب نمود. به این ترتیب تصویب قانون اساسی مذکور نه از طرف لویه جرگه، بلکه از طرف یک جمعیت مرکب از اعضای شورای ملی و اعیان و 38 نفر دیگر (جمعاً 175 نفر) تصویب شد. این قانون اساسی بعد از توشیح شاه به تاریخ 8 عقرب 1310 (30 اکتوبر 1931) نافذ و قانون اساسی امانی "نظامنامه اساسی دولت علیه افغانستان" ملغی

د پانو شمیره: له 2 تر 3

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکنی دلیکنی بنی پازوالی د لیکوال په غاره ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیرلو مخکې په خیر و لولئ

گردید. بعضی ها به شمول خودم اشتبهاً این قانون اساسی را به تقلید از نوشته های دیگران تحت نام "قانون اساسی" 1309 یاد کرده ام، درحالیکه این قانون اساسی در سال 1310ش از طرف شورای ملی و اعیان و بعضی اشخاص دیگر به تصویب و پس از توشیح پادشاه نافذ شد و تا سال 1343 همچنان پابرجا ماند.

با شرح فوق واضح میشود که قانون اساسی 1343 (1964) سومین قانون اساسی کشور است، نه چهارمین. امید است به تصحیح این موضوع مهم تاریخی پرداخته شود. با ارادت

د پانو شمیره: له 3 تر 3

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکني د لیکنيزې بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله لیکنه له رالیرلو مخکي په خیر و لولئ